

LIBRIS

We know
books

OCTAVIAN
SOVIANY

•
Celălalt fel de a privi lumea

POEME ALESE DE
CLAUDIU
KOMARTIN

Fotografii de ANA TOMA

CARTIER

Despre autor	7
Despre autorul ediției	9
Supraviețuitorul din ceașșima sau Când hăcuierea de sine adâncește blazonul	11
Scrisori din arcadia (2005, 2017)	17
Aici teama de păduchi e mai puternică decât teama de moarte ...	18
Sexul și moartea umblă prin oasele noastre ca două surori	23
Acum mâinile tale sunt mai departe de mine decât Arcole de Berezina	30
Domnișoara în negru a spitalului nouă	35
Un bărbat de cincizeci de ani se gândește la moarte	40
Stăm la soare în curtea spitalului	46
Bocet pentru ignacio sánchez mejías	52
Salutări de la virgil mazilescu	56
Rezultatul tomografiei	62
Acasă	70
Pulberea, praful și revoluția (2012)	75
<i>cântec despre oastea lui igor și alte poeme</i>	76
song for myself	76
17 august 1986. cântec de dragoste	78
La vie en rose	83
șase poze din rahova	86
cineva invizibil mă pălmuiește	91

tu nu ești o femeie din ceașima	93
cântec despre oastea lui igor	97
pozele mareșalilor	100
ziua recunoștinței	110
edgar lee masters	113
<i>marii oameni ai revoluțiilor</i>	117
invocație	117
Cei 12	120
versurile mele nu sunt poate corecte	135
Călcăiul lui Magellan (2014)	137
îngerul din șiștarovăț	138
îngerul de la spata	140
îngerul de la lipova	142
îngerul de la lenauheim	145
vara la sarajevo	147
cârciuma <i>Tigrul de aur</i>	149
într-un loc blestemat de istorie	151
secolul luminilor. altegalerie	153
cimitirul din graz	156
tablou cu prietenii. la școala de vară	158
baker street, 221 b	160
national gallery. portretul soților arnolfini	162
stuttgarterplatz. 10 impresii	163
Viața de după viață (2016)	171
gigolo	172
dacă aș ști să pictez	174
cărți de război	175

poem despre profesorul mincu	176
mariana marin	178
de ce n-am euthanasia	179
oamenii de succes	180
de-a doctorul	181
fb	183
E noapte în arhipelag (2017)	185
*** [Încerc să pictez]	186
*** [Ești aici]	187
*** [N-o să știu niciodată]	189
*** [Urcăm/ prin turnul de apă.]	191
*** [Ne așteptăm/ unul pe celălalt.]	193
*** [În seara asta ești tristă]	194
*** [M-ai atins/ peste tot. Mi-ai făcut]	195
*** [Tocmai/ m-am întors din războiul]	197
*** [Dacă te culci,/ învață-mă]	198
*** [Îmi las capul]	200
*** [În noaptea aceea/ orașul părea]	202
*** [Arborii au/ peste o sută de ani]	203
*** [Camera-i goală.]	204
*** [De la o vreme/ între mine și tine]	205
*** [Știu să/ jonglez cu cuvintele]	207
*** [Ce e fericirea?]	209
Șaizeci și șase (2020)	211
*** [[Mie poezia/ mi-a făcut]	212
*** [Timp de trei ani]	213
*** [Nu te poate iubi]	214

*** [Îți doresc/ un crăciun fericit]	215
*** [Fotografiile noastre de anul trecut]	217
*** [La început/ eram destul de aproape]	218
*** [Poeții mor mereu în/ locul altora]	220
*** [Cu tine/ săptămâna]	221
*** [De câțiva ani]	223
*** [Primul ți-a/ dispărut sexul.]	224
*** [— Iubește din/ tot sufletul tău]	225
*** [În dimineața aceea]	227
*** [Trec porcii prin viața mea.]	228
*** [Am 66 de ani.]	229
*** [Caut pentru poemul acesta]	230
*** [Văd pretutindeni/ sfârșitul.]	231
Ultimul mic romantic european	233
poeme inedite	
*** [S-a făcut/ din nou dimineață.]	232
*** [Pădurea e/ tot mai rară.]	233
*** [Nu știu unde/ locuiește poetul.]	235
*** [N-am fost/ un școlar prea destoinic.]	236
*** [Pe patul de moarte]	238
*** [Te rod amintirile]	239
*** [Bărbat alb/ heterosexual]	240
*** [N-am ce să las]	241
*** [Au apărut/ creiere noi]	243
*** [„Astăzi/ pâinea e/ pe cartelă.]	244
*** [Astăzi, când/ nu mai există învățători]	245
*** [Copilăria/ s-a spulberat ca un]	247
*** [Orașe/ pe care/ n-o să le mai vezi]	249
Despre fotografie	250

Supraviețuitorul din ceașima
sau
Când hăcuirea de sine adâncește blazonul

N-au fost prea mulți scriitorii consacrați al căror sprijin să se exprime atât de altruist și de palpabil ca în cazul lui Octavian Soviany în perioada când tinerii insolenți și bătaioși ai începutului de secol începeau să iasă la rampă. Soviany a fost printre primii care ne-au însoțit căutările, care au comentat acea literatură în curs de cristalizare și au participat efectiv la deslușirea unor opțiuni estetice, profilări și evoluții de formulă – iar asta nu doar în cenaclurile conduse la București de Nora Iuga, apoi de Marin Mincu, ci și în conversații, dezbateri și întâmplări semnificative la care a luat parte. Așa încât reinventarea sa în preajma vârstei de 50 de ani, când majoritatea congenerilor își cam încheiaseră socotelile cu poezia, nu poate fi separată de irumperea 2000-ismului, care pentru noi a însemnat categoric mai mult decât un capitol de istorie literară: aflându-se în epicentrul mișcării, însă fără a-și aroga, precum alții, o postură magisterială, el a întreprins o explorare existențială, dublată de o alta ce a vizat mai puțin formele poetice (pe care le stăpânea încă din anii '80 cu autoritate), cât sursele și resursele autenticității.

Autor experimentat și unul dintre cei mai buni cunoscători de literatură pe care îi cunosc – cel de la care am avut de învățat, prin 2001-2002, din belșug –, Octavian Soviany era privit până la *Scrisori*

din *arcadia* (2005) ca un poet din familia lui Emil Botta, a lui Radu Stanca și Darie Magheru (toți trei, deloc întâmplător, admirabili oameni de teatru – deși invocați ca modele au fost nu o dată și Leonid Dimov sau Șerban Foartă), ce își asuma o poză decadentă și orgolioasă, de *poète maudit* – pot fi citate în sprijinul acestei afirmații gustul pentru înscenare și artizanal, erudiția melancolică și fantezia de coloratură barocă. Strânse în antologia *Cartea lui Benedict* (2002) și, mai târziu, în *Apocalipsul suav* (2015), volumele sale de tinerețe, în care cultiva poezia cu formă fixă, sunt operele impecabile ale unui orfevrier și manierist afiliat 80-ismului strict din punct de vedere cronologic. Neostenit critic și istoric literar, autor al panoramei *Cinci decenii de experimentalism* (2011), ce acoperă în aproape 500 de pagini poezia românească post-belică de la 60-iști până la 2000-iști, Soviany a făcut notă aparte și în raport cu lunedismul canonic din *Aer cu diamante și Cinci*, dar și față de poezii echinoxiști, alături de care s-a format în studenția clujeană.

Însă din întâlnirea cu poeticile de prim-plan ale „noului val”, Octavian Soviany a avut de câștigat exact ceea ce nu prisosea până la acea dată poeziei sale asanice și ireproșabile din punct de vedere formal: confesivitatea. Iar asta a venit pe fondul unei crize pe care, fiind atât de implicat în tectonica și prefacerile câmpului literar, a traversat-o cu intemperanța și febricitățile 2000-iștilor, dar și cu o nouă dispunere a versului, eliberat din chingile retoricii, rezultatul fiind schimbarea de substanță al cărei document este *Scrisori din arcadia*, volumul cu care începe această selecție.

Scrise de-a lungul unui aprilie lipsit de orice perspectivă, ce trimite inevitabil la *Întunecatul April* al lui Emil Botta sau la celebrul vers al lui T.S. Eliot cu care se deschide *The Waste Land*, poemetele „arcadiei” alcătuiesc jurnalul unei perioade pe care Soviany avea să o descrie aproape cincisprezece ani mai târziu într-un interviu ca pe un „timp

vid”, „de o uriașă monotonie”, cu „zile trase la indigo” în care „oamenii (...) s-au transformat în piesele unei mașini. O mașină de tocat creiere”. Coborârea în acest tărâm cu rezonanțe dantești reprezintă însă pentru instanța poetică o sursă mănoasă de explorare fără nicio delicatete a dramei sinelui aflat în criză. De la-nceput, ironia sovianescă e neiertătoare: spitalul de psihiatrie este botezat cu numele paradisului mitic, al ținutului desăvârșitei armonii cu natura ce a oferit secole întregi un pretext idilic poeților idealizanți, însă la Soviany găsim o arcadie pe dos, un loc întunecat și sordid căruia i se refuză până și majuscula.

Ceea ce îl desparte de confesivii anilor 2000, precum Elena Vlădăreanu sau Dan Sociu, este că Soviany păstrează, chiar și în regimul de urgență pe care îl reclamă biografismul său, un fond livresc, drama este trăită și împărtășită printr-o asumare culturală în absența căreia ar fi fost probabil de nerecunoscut, și care e detectabilă mai mult decât oriunde în *bocet pentru ignacio sánchez mejías*, poem în care îi ia alături, sub semnul lui Federico García Lorca, pe Virgil Mazilescu și Mariana Marin, poeți afini și efigii de dată recentă ale poetului damnat. Un amănunt semnificativ pentru universul sovianesc este menționarea în *Rezultatul tomografiei* a „primei întâlniri cu kostas venetis”, personaj picaresc pe care avea să-l facă faimos în romanul – primit ca o revelație, premiat și tradus – *Viața lui Kostas Venetis* (2011).

Ieșit teafăr din infernul arcadiei, Soviany publică un volum fastuos trubaduresc, *Dilecta* (2006), alcătuit din distihuri, rubaiyate și rondeluri îndrăgostite și pline de voluptate ce îi confirmă (așa cum o vor mai face în deceniul următor *Adda* și *Poeme de dragoste*) virtuozitatea tehnică – pentru ca *Pulberea*, *praful și revoluția* să reînnoade în 2012 cu poezia precarității și a declasării, dusă la intensități extreme și transcrisă (chiar cu oazele sale de lirism dezabuzat) într-o manieră aparent spontană și necizelată.

Cu ecouri din Edgar Lee Masters (*Spoon River Anthology* inspirându-i lui Soviany o cu totul altfel de viziune decât lui Marin Sorescu în *La Liliaci*), *Pulberea praful și revoluția* ridică mizele autenticismului prin galeria de personaje adunate în *marii oameni ai revoluțiilor* (ce completează dintr-o perspectivă istorică portretele umanității declasate din *pozele mareșalilor*). Înconjurându-se de monștri cu destine tragice, anteroi și *mal-aimės* tratați frățeste, subiectul poetizant se înregistrează în „oastea lui igor”, cu deplina conștiință a marginalității și maledicției, pentru a ajunge în poemul de final la concluzia: „Dacă atrocele nu/ e, atunci/ nimic nu e./ Versurile mele/ poate nu sunt corecte/ din punct de vedere politic,/ dar sunt corecte/ din punct de vedere uman.”

Trecut prin bolgii, prin groapa comună a „ceaușimei”, prin iluziile năruite ale îndrăgostiților și ale revoluționarilor („iar când, totuși, se unesc,/ nefericirii fac revoluții, după care/ li se ia totul”, ne avertizase Ioan Es. Pop în *Ieudul fără ieșire*), poetul supraviețuitor trece într-o nouă etapă, transfigurat în dubla ipostază de arhivar și explorator al unei Europe „bântuite de aspirația secretă a propriei sale nimiciri”. Astfel, *Călătoriul lui Magellan* (2014) are înfățișarea unei colecții de jurnale de călătorie, fiind și volumul cel mai voluminos dintre cele șase reluate în această antologie (admit că selecția pe care am operat-o a fost drastică, reținând cam un sfert din textele, uneori cam anecdotice și lipsite de relief, pe care le cuprinde). Dacă ar trebui să aleg, m-aș opri asupra a două poeme complexe deopotrivă narativ și descriptiv (*ingerul de la lipova și secolul luminilor. altegalerie*), în care Soviany se dovedește (încă o dată) un redutabil poet al memoriei culturale.

Între 2016 și 2020, Octavian Soviany publică trei volume (*Viața de după viață, E noapte în arhipelag și Șaizeci și șase*) în care își restrânge expresia în crochiuri și notații fragmentare condensate, aproape minimaliste. M-am tot întrebat dacă această devitalizare ține de trecerea într-o altă vârstă poetică, de o anumită diminuare a forței vitale, sau dacă, dimpotrivă, este un simptom al prolificității uluitoare pe care

prozatorul a arătat-o din 2011 încoace, publicând patru romane de succes și alte patru volume din hexalogia *Lelian*, ultimele două părți ale acestui ciclu romanesc (ce însumează în jur de 3000 de pagini) urmând să apară în 2024, respectiv 2025. Asta pe lângă traducerea (integrală) în românește a poeziei lui Charles Baudelaire, la care s-au adăugat tălmăciri esențiale din Paul Verlaine, Théophile Gautier, Guillaume Apollinaire și Arthur Rimbaud.

Soviany apare în această etapă, care se întinde până la ineditele din ciclul *Ultimul mic romantic european*, ca un poet al declinului implacabil, un „încenușat” („Nu te poate iubi/ decât/ cine vede pe întuneric./ Cine știe/ să se taie adânc./ Cine își duce/ inima-n/ palmă/ ca pe un pumn de/ cenușă/ sleită.”) laconic și în stare de veghe, amintind de formula jabèsiană din *Je bâtis ma demeure*: „Ma demeure est détruite; mon livre, en cendres.” Și erotismul, dintotdeauna o temă centrală a poeziei sovianesti, își schimbă conținutul – specializat în iubirea curtenească, în iubirea-seduție, al cărei maestru e Casanova, în iubirea-desfătare, unde totul se topește în discursul plăcerii, personajul poematice rememorează acum crâmpieie ale unei intimități dizolvate, din care a rămas doar un contur spectral, o ceață rea așternută peste un teanc de fotografii vechi. Vede pretutindeni sfârșitul, iar lucrurile pe care le atinge încep să se înnegrească. Nu mai trăiește, bate doar în taste care sună a gol, cu presimțirea că „După dictatori/ urmează acum/ să vină roboții”.

În punctul acesta al confruntării cu limita, dacă nu chiar cu neantul, se încheie *Celălalt fel de a privi lumea*, retrospectivă a unui scriitor artist și polivalent care predă o lecție consistentă despre importanța de a te menține asiduu în curiozitate și căutare pentru a rămâne un poet viu. Așezată lângă *Apocalipsul suav*, antologia de acum aproape un deceniu din celălalt Soviany, acela protocolar, estetic și manierist, cartea de față completează profilul dublu al unui maestru.

– CLAUDIU KOMARTIN

LIBRIS

We know
books

Scrisori din arcadia

(2005, 2017)

3-4 aprilie

Aici teama de păduchi e mai puternică decât teama de moarte

Aici
teama de păduchi
e mai puternică
decât teama de
moarte.
De aceea
ei mă caută de
păduchi.
Exasperați
că nu găsesc
păduchii pe care
îi caută. Cu degete
ca niște limbrici
care parcă le ies
direct din torace,
în halatele lor impecabile.

Eu stau liniștit.
Te închipui spunându-mi:
„Fă un duș fierbinte,
pune-ți o cămașă curată
și o să fie mai bine.
Aș vrea
să-ți fi lustruit
măcar o singură dată pantofii
ca să fie bine.
Acum
creierul tău
e plin de păduchi,
ai o rană pe față,
iar eu știu să cos.
Nu ți-am lustruit niciodată
pantofii.”
Ei mă duc într-o cameră
unde oamenii sunt legați
cu niște curele de paturi.
Mi se întinde o
sticlă de apă. Cineva strigă
un nume
sonor de femeie
/poate lavinia/
slobozind un jet de urină
pe cearșaful slinos.

→

Eu stau liniștit.

Te închipui spunându-mi:

„Fă un duș fierbinte,
pune-ți o cămașă curată
și o să fie mai bine.

Aș vrea

să-ți fi lustruit
măcar o singură dată pantofii
ca să fie bine.

Acum

creierul tău
e plin de păduchi,
ai o rană pe față,
iar eu știu să cos.

Nu ți-am lustruit niciodată
pantofii.”

Ei mă duc într-o cameră
unde oamenii sunt legați
cu niște curele de paturi.

Mi se întinde o
sticlă de apă. Cineva strigă
un nume

sonor de femeie

/poate lavinia/

slobozind un jet de urină
pe cearșaful slinos.

→